

Hospitals-Meddelelser.

Tidskrift

for praktisk Lægevidenskab,

udgivet

af

Overlæger ved Kjöbenhavns Hospitaler og i Armeen.

Förste Bind.

1848.

Kjöbenhavn.

I Commission i den Gyldendalske Boghandling.

Trykt hos Egl. Hofbogtrykker Bianco Luno.

De nyeste Forsög i Födselsstiftelsen i Wien til Oplysning om Barselseberens Ætiologie.

Af

Prof. **Levy.**

Gjennem Hr. Prof. Michaelis i Kiel tilkom mig i forrige Maaned følgende interessante Meddelelse i en Skrivelse fra Wien af 21de Decbr. 1847.

„Den herværende Födselsstiftelse med henved 6000 Födsler om Aaret er deelt i to omtrent lige store Afdelinger, af hvilke den ene benyttes udelukkende til Jordmoderskole, den anden til Underviisning for de medicinske Studerende. Paa Jordmoderafdelingen har man, uden at kunne finde tilstrækkelig Grund dertil hverken i Localiteternes Forskjellighed eller andre indvirkende Momenter, ikke lidt synderligt af Barselseberens, hvilket alt fremgaaer af det ringe aarlige Mortalitetsforhold, der i Gjennemsnit neppe overstiger 50—60 Dödsfald paa henved 3000 Barselkoner, — en Dödelighed, som selv uden Barselseber kan skyldes Besværligheder i Födselen, Eclampsier eller andre Sygdomme. Paa Lægeafdelingen derimod har Barselseberens aldrig ophört at rase, saa at her aarligen ere döde 4—500 af omtrent 3000 Barselkoner, hvilket ulykkelige Forhold med Grund har givet Anstalten en sorgelig Navnkundighed. Man har derfor hverken skyet Möie eller Omkostninger, for ved Skiftning af Locale, Rensning, Luftning og Desinfection af Sengetöi o. s. v. at tilveie-

bringe en bedre Sundhedstilstand; men alle Bestræbelser i denne Retning forbleve frugtesløse. Man kom da paa den Tanke, om ikke Explorationsövelsernes mulige traumatiske Indvirkning kunde indeholde et Causalmoment, der maatte paaagtes; hvorfor man nægtede Optagelsen af alle fremmede Læger, og indskrænkede Adgangen for de indlandske Studerende saa betydeligt, at kun 8 Studerende ad Gangen for 2—3 Maaneder erholdt Tilladelse til Övelser paa den store Mængde Födende. Dog, uagtet samtiden hermed den anden Afdeling benyttedes til Underviisning for 30—40 Jordemödre, vedblev Mortalitetforskjellen at være den samme; saa at Formodningen om Explorationernes mechaniske Irritation som differentielt Causalmoment maatte opgives.

I de første 3 Maaneder af 1847 havde Lægeafdelingen som sædvanlig maanedligen 30—40 Dödsfald paa omtrent 300 Födler. Oftest havde Barselbeeren, uanseet om den fulgte paa lette eller besværlige Födler, et overordentlig hurtigt Forløb, saa at Döden endog mangen Gang indtraf inden 12 Timer efter Forlösningen; ofte bleve alt de Svangre i Anstalten för Födselen angrebne af Sygdommen; ja man har endog i nogle Tilfælde troet at maatte gribe til Kaisersnittet (?) som Middel derimod. Da var det, at Secundærlægen Dr. Semelweis, ledet af den Iagttagelse, at Uterus var Sygdommens constante Udgangspunkt, og at ved Obductionerne altid Endometritis og Lymphangitis viste sig som primær og Peritonitis som secundær Affection, faldt paa den Tanke, om ikke et eller andet skadeligt Stof var at paavise, der enten ved Explorationen eller paa anden Maade lod sig som Infectionsmiddel overføre fra een Patient til andre, hvilken Overførelse maaskee kunde lettes ved Livmoderens under Födselen forhøiede

Disposition til Resorbtion af skadelige Stoffer. De medicinske Studerendes hyppige Beskjæftigelser med Obductioner bragte ham til at formode, at Barselbeeren's Hyppighed muligviis kunde forklares ved Liigsmitte, og denne Formodning syntes ham at faae nogen Bekræftelse deels i de heftige Lymphekarbetændelser efter Saarinfectioner ved cadaveröse Stoffer, deels i den Omstændighed, at simple Vadskninger ikke pleie tilfulde at rense Obducenternes Hænder for saadanne Stoffer, efterdi de længe efter Vadskningen endnu beholde Lugten deraf. Paa Grund heraf anordnedes Vadskninger af Hænderne med fortyndet Svovlsyre eller Chlorvand for alle Stiftelsens Praktikanter efter Beskjæftigelsen med Liig og för Explorationen paa Födende; og tör man end ikke med Bestemthed udtale propter hoc, er idetmindste post hoc følgende paafaldende Forandring indtraadt i Anstaltens sanitære Forhold. I Aarets 4 første Maaneder talte man maanedligen 30—40 Döde. Mod Slutningen af Mai indförtes Vadskningerne, og fra samme Tid ophörte de ellers dagligen indtræffende Sygdomstilfælde. I Juni döde 3, i Juli samme Antal, og til Midten af August 2. Paa den Tid optoges et nyt Hold af Studerende; nogle af disse forsönte Vadskningerne, og ved Enden af August vare 12 Patienter döde. Efter en strengere Control med Hensyn til Vadskningerne ophörte Sygeligheden atter, saa at der til Slutningen af September kun forekom 3 Dödstilfælde. Men i Begyndelsen af October bleve Sygetilfældene atter hyppigere, hvilket man maaskee ikke med Urette tilskrev en med Moderkræft og stinkende Moderflod indkommen Födende, efter hvis Undersögelse man flere Gange med Tilsidesættelse af Chlorvadskningen var gaaet til at undersøge andre Patienter. I Löbet af Maaneden döde imidlertid 12 Barselkoner. I November

indtraf 8 Sygetilfælde, af hvilke 3 bleve dødelige; hvorvidt hertil kan have bidraget en med et chronisk, ichoröst suppurerende Saar paa Skinnebenet optagen Födende, er tvivlsomt; sikkert er det kun, at alle Sygetilfældene forekom i samme Værelse, hvor hun laae. I December ere hidtil (d. 21de) kun 3 døde, hvoraf 1 som Følge af Eclampsie, 1 efter betydelig Metrorrhagie, og 1 efter en besværlig Tangforløsning gennem et Bækken af 2" 10" i Conjugatmaal, hvorved Fosteret med knuste Hovedbeen bragtes tilverden, medens Konens senere Obduction viste en Endometritis septica med Perforation af Moderhalsen og ichorøs Infiltration af Bindevævet i Bækkenet. For Öieblikket er der kun 1 syg Barselkone i Stiftelsen, lidende af en Endometritis septica, som Følge af Vending og Extraction ved partiel Placenta prævia.

Betænker man nu, at siden Slutningen af Mai kun omtrent 40 Barselkoner ere døde paa et Antal af over 1700, medens i tidligere Aar jevnlig næsten 300 ere døde i samme Tidsrum, og endvidere at de udelukkende til Jordemoderunderviisning bestemte Anstalter som oftest kun ere lidt hjemsøgte af Barselheberen i Sammenligning med dem, der enten alene eller tillige ere afbenyttede til Lægernes praktiske Dannelse; saa kan man, i Mangel af andre Omstændigheder til Tydning af den anførte paafaldende Aftagen af Barselheberen i den herværende Stiftelse, vel ikke nægte, at de angivne Forsigtighedsregler ved Explorationerne i høi Grad fortjene Paaagtelse og maae opfordre til lignende Forsøg i andre Födelsstiftelser." — —

Da Brevskriveren i Slutningen af sin Skrivelse henviser til det da endnu ikke udkomne December-Hefte af Zeitschrift der k. k. Gesellschaft der Aerzte zu Wien, er det mig kjært ved et Uddrag af den deri indrykkede kor-

tere men i distinctere Udtryk affattede Artikel at kunne tydeliggjøre og i numerisk Henseende maaskee berigtige den brevlige Meddelelse. I Tidsskriftets Pag. 242—43 hedder det nemlig: „Ved daglige Besøg i den herværende pathologisk-anatomiske Anstalt havde Dr. S. lært at kjende den skadelige Indflydelse, som raadne eller ichoröse Vædsker ofte udøve paa ubeskadigede Legemsdele af de med Obductioner beskjæftigede Personer. Denne Iagttagelse ledede ham paa Tanken om, at muligen Lægerne selv i Födelsanstalter kunde indpode Patienterne den ondartede Puerperalsygdom, og at denne i de fleste Tilfælde maaskee ikke var andet end en Liiginfection (d. e. Infection ved cadaveriske Stoffer).

For at prøve denne Anskuelse blev den Foranstaltning truffen, at Enhver som vilde undersøge en Födende, forinden maatte vadske sine Hænder i en Chlorkalkopløsning (1 Unze Chlorkalk i 2 Pund Vand). Resultatet heraf var overraskende gunstigt; thi medens i Maanederne April og Mai, før denne Forholdsregel iagttoges, paa 100 Födende endnu regnedes over 18 Døde, forholdt sig i de paafølgende Maaneder indtil 26de November incl. de Dødes Antal til Födlerne som 47 til 1547, d. e. som 2,15 pr. C.

Ved denne Iagttagelse lod sig maaskee ogsaa det Spørgsmaal løse, hvorfor i Jordemoderskolerne Mortaliteten stiller sig saa gunstigt i Sammenligning med Lærestalterne for Lægerne, med Undtagelse dog af Maternité i Paris, hvor, som bekjendt, ogsaa Jordemødre foretage Obductionerne.

Tre særegne Erfaringer turde maaskee endnu tjene til Bekræftelse af denne nys udtalte Anskuelse, ja endog udvide dens Omfang. Dr. S. troer nemlig at kunne eftervise:

- a) at i September flere Dödsfald ere indtraadte som Følge af nogle med anatomiske Arbejder beskæftigede Studerendes Forsømmelse af Chlorvadsknin-
gerne;
- b) at i October ved hyppig Undersøgelse af en med ilde vædskende Medullærsarcom i Moderen indkom-
men Födende — hvorefter Vadskningerne forsømtes, —
ligesom ogsaa
- c) ved en med et ichoröst suppurerende Saar paa Skinne-
benet oplagen Födende flere af de med disse samti-
digen forløste Barselkoner ere blevne inficerede.

Ifølge heraf kan altsaa ogsaa Overførelsen af ichoröse
Secreter fra levende Organismer afgive Causalmomentet
til Barsel-feberen.“

Saavidt Beretningerne om Dr. Semelweis's Iagttagelser
og Erfaringer, der synes at have vakt store Forventninger
i den Wienske Lægeverden. Med al Agtelse imidlertid for
den Stræben, de bære Vidne om, troer jeg ikke at burde
tilbageholde de Betragtninger og Tvivl, de have fremkaldt
hos mig, og det saameget mindre, som jeg i det mig til-
stillede Brev finder en ligefrem Opfordring til at udtale dem.

1. Først og fremmest er der Grund til at beklage, at
hverken Iagttagelserne eller den derpaa stöttede An-
skuelse fremtræde med den Klarhed og Præcision,
man i et saa vigtigt ætiologisk Anliggende havde
Ret til at vente. Thi uagtet det vel synes at frem-
gaae baade af de aprioriske Forudsætninger og af
selve de anførte Kjendsgjæringer, at den præsume-
rede Liiginfection antages at kunne finde Sted og at
have fundet Sted, uden Hensyn til, om det var döde

Barselkoner eller andre Liig, der afgave Stoffet der-
til; saa vilde dog en stringent Undersøgelse absolut
fordre, at denne Forskjellighed i Infections-kilderne
ikke blot kjendeligen var bleven paaagtet men ogsaa
var bleven lagt til Grund for en Sondring i de paa-
beraabte Iagttagelser. I videnskabelig Henseende og
navnligen med Hensyn til Spørgsmaalet om Barsel-
feberens Contagiositetsforhold maatte det nemlig være
af stor Betydning at vide, om den omhandlede Liig-
infection alene maatte antages at skyldes cadaveriske
Puerperalstoffer eller hvilkesomhelst andre cadave-
riske Effluvier, og ialfald om den ved Infectionen
frembragte Puerperalsygdom viste sig under samme
eller forskjellige Former efter den cadaveriske In-
fections-kildes Forskjellighed. Det er nemlig indly-
sende, at, saalænge Talen kun er om Puerperallig,
holder Spørgsmaalet sig endnu indenfor, om end ved
Ydergrænsen af Contagiositetens Gebeet, efterdi det
dog er en bestemt Sygdoms Product eller Residuum,
som ved Overførelse paa en dertil disponeret Patient
menes at frembringe samme Sygdomsart; hvorimod
i de Tilfælde, hvor Infectionsmaterien tænkes over-
ført fra allehaande andre Liig, enhver Tanke om
specifikt Contagium maa falde bort, og i dets Sted
Infectionen af Blodmassen, saafremt den finder Sted,
maa stilles sammen med den af flere Experimenta-
torer fremkaldte Blodinfection hos Dyr ved direct
Indbringelse af putride dyriske Stoffer i Organismen.
At herved kan fremkaldes en Tilstand, der har saare
meget tilfælles med den puerperale Pyæmie, er
utvivlsomt; men ikke mindre vist er det, at Puerpe-
ralfeberen fremtræder under flere andre Former, og

just derfor havde det været at ønske, at Iagttagelsen med mindre Indifferentisme var gaaet hen over Spørgsmaalet om de cadaveriske Infectionsstoffers Oprindelse, Natur og Virkninger.

2. De specifikke Contagiers kvantitative Begrændsning er uberegnelig; det er muligt, at alt et enkelt Atom under gunstige Betingelser er tilstrækkeligt til Forplantningen af den Sygdomsproces, der har frembragt det; og i Contagiositetsqvæstioner kan man a priori neppe nægte nogen Mulighed en vis Grad af Berettigelse. Havde derfor Dr. S. fra Contagiositetens Standpunkt indskrænket Anskuelsen om Liiginfectionen til Puerperalligene alene, skulde jeg, hvor meget der end taler imod den præsumerede Overførelsesmaade, saa meget mindre være tilbøielig til at nægte Muligheden, som jeg selv, uden iøvrigt at henhøre til Contagionisternes Tal, af skrupuløst Hensyn til Contagionismens Muligheder, alt i flere Aar har troet at burde paasee, at ikke den af Lægerne her i Födelsstiftelsen, som havde foretaget Obductionsforretningen af en Barsel-feberpatient, samme Dag kom i nærmere Berøring med nogen Födende. Hvorved jeg dog strax maa tilføie, at jeg mindre tænkte paa Overførelsen af noget palpabelt Smitte-stof ved Explorationen end paa en mulig Indvirkning af den ikke blot Hænderne men Haar, Hud og Klæder vedhængende Liigdunst. Men, som alt tidligere bemærket, det specifikke Contagium synes ingen Betydning at have for Dr. S.; ja han overseer det endog i den Grad, at der ikke engang hos ham er Tale om Smitteoverførelse fra levende Barsel-feber-syge til nærliggende Födende. For ham gjælder

altsaa kun den almindelige Liiginfection eller Infectionen ved cadaveriske Stoffer uden Hensyn til den Döden forudgaaende Sygdom. Og saaledes opfattet synes rigtignok hans Anskuelse at have høi Grad af Sandsynlighed imod sig. Thi for ikke at tale om hans overdrevne Forestillinger om den sunde Moder-munds Absorbtionsevne, der neppe finde Medhold i Virkningerne af narcotiske Medicamentstoffers Anvendelse paa Modermunden, synes alle Experimenter med putride Stoffers Overførelse i den dyriske Organisme dog at godtgjøre, at de derved frembragte Virkninger baade i Hurtighed og Intensitet ere afhængige af kvantitative Forhold, og at navnlig den hurtig dræbende putride Infection, selv ved directe Indbringelse i Blodmassen, dog fordrer mere end homöopathiske Doser af Giftstoffet. Og stort Mere kan man dog, af Agtelse for de Wienske Studerendes Reenlighedssands, neppe antage at der kan skjule sig i en Neglekrog, eller at Uddunstningen af Fingeren kan udgjøre, hvormed de efter Syslen med anatomiske Arbeider foretage Explorationen paa Födende.

3. For at prøve sin fattede Anskuelse anordnede Dr. S. de omtalte Chlorvads-kninger, naturligviis i den Tanke derved at tilintetgjøre hvert Spor af cadaveriske Residua paa Fingrene. Men vilde ikke Experimentet have været baade langt simplere og sikkrere, naar man var kommen overeens om, idetmindste saalænge Experimentet varede, aldeles at afholde sig fra Syslen med anatomiske eller patologisk-anatomiske Arbeider, hvilket for de 2—3 Maaneder, de Studerende opholde sig i Födelsstiftelsen, end ikke kunde an-

sees som ubillig Forpligtelse for dem. I vor Stiftelse ere vi, uden iøvrigt at tilsigte noget Experiment, men alene af Skrupulositetshensyn til Contagionismens Muligheder, alt for mere end et Aar siden gaaet saa vidt, at ingen af Stiftelsens Læger, Jordemødre eller Opvartningskoner komme i nærmere Berøring med noget Barselfeberlig; og uden at vide, hvor stor eller ringe Andeel dette Præcautionsmiddel ved Siden af andre indførte har havt i Stiftelsens forbedrede Sundhedstilstand, mener jeg, vi indtil videre bør vedligeholde det, saa at jeg i ønskelige Obductionstilfælde maa regne paa udenfor staaende Collegers velvillige Bistand.

4. „Men“ — vil der siges — „Resultaterne af Experimentet synes dog uagtet alle Betæneligheder at bestyrke Dr. S.'s Anskuelse.“ — „Synes“ — bliver Svaret — „men endnu idetmindste heller ikke mere!“ Enhver nemlig, som i en længere Aarrække har havt Leilighed til i større Fødselsstiftelser at iagttage Sygelighedens periodiske Stigen og Synken, vil uden Tvivl indrømme, at man til Vurderingen af de anførte Resultater væsentligen savner Oplysning, om ikke ogsaa i tidligere Aar Anstalten stundom har havt ligesaa heldige Perioder som i de sidste 7 Maaneder; hvortil en nøiagtig statistisk Meddelelse om de maanedlige Sygdoms- og Dødstilfælde for et længere Aaremaal vilde være nødvendig. Dobbelt føleligt bliver Savnet heraf, da det kun er 3 Aar siden, at der i Mediz. Jahrb. des k. k. österreich. Staates (Januar 1845) læstes en af Prof. Klein meddeelt officiel Beretning om den kliniske Fødselsanstalts Virksomhed i de 7 Aar fra 1ste Novbr. 1836 -- 43,

- hvorefter Mortalitetsforholdet = 1:15, om end sørgeligt nok, dog viser sig langt bedre, end det foranførte Brevindhold lader formode, og ialfald over 100 pr. C. bedre end det Mortalitetsforhold, der nærmest er brugt til Sammenligning med Chlorvadskningsperioden. Muligen, ja rimeligviis, skyldes denne Forskjel mindre en stadig gunstigere Sundhedstilstand end enkelte sær gunstige Perioder; og just derfor var det, i Mangel af nøiagtige statistiske Oplysninger, tænkeligt, at ogsaa Resultaterne for de sidste 7 Maaneder for en stor Deel idetmindste kunde afhænge af periodiske Tilfældigheder, for endeel maaskee af de ved selve Experimentet vakte strengere Reenlighedsfordringer overhovedet.
5. Naar Resultaterne af Experimentet tidviis, som i September og October, mindre have svaret til Forventningerne, har Dr. S. dog været saa heldig at kunne paavise Aarsagen dertil dels i nogle Studerendes Forsømmelse af Chlorvadsknigen efter Dissectionsövelserne, dels i Infectionen af de Fødende ved ichoröse Saarvædsker fra endnu levende Organismer, nemlig i det ene Tilfælde fra en med Marvsvamp i Livmoderen, i det andet fra en med ureent Saar paa Skinnebenet beheftet Barselkone; saa at paa denne Maade hans oprindelige Anskuelse synes at have vundet ikke blot en ny Bekræftelse, men en uendelig videre Synskreds, idet nu ogsaa allehaande ichoröse Secreter fra levende Organismer ere inddragne derunder. Men nægtes kan det dog ikke, at de her paaberaabte Erfaringer ere altfor flygtigt skizzerede, til at Critiken kan tilstede nogen Slutning deraf. Navnligen maatte det være af

væsentlig Vigtighed at have Oplysning, om Patienterne med Marvsvampen i Livmoderen og det ichoröse Saar paa Skinnebenet ikke paa samme Tid selv have været angrebne af Puerperalfeberen, da i saa Fald Puerperalcontagionisterne med fuld Berettigelse vilde kunne gjøre det specifikke Contagium gjældende ligeoverfor den præsumerede ichoröse Infection. Og have de omhandlede tvende Patienter været frie for Puerperalsygdommen, taler den Førstnævnte aabenbart stærkt imod Infectionsanskuelsen, medens det angaaende den Sidste bliver uoplyst, i hvilken nærmere Forbindelse Saaret paa Skinnebenet staaer med Vaginalexplorationen hos de andre Födende fremfor hos selve Saarpatienten. Tilføie kan jeg kun, at vi hos os mange Gange have truffet chroniske ilde suppurerende Saar paa Benene hos fødende Koner, uden nogensinde at have sporet nogen inficerende Virkning deraf hverken paa Patienterne selv eller de samtidig Födende. Og naar Dr. S., neppe heller med Föie, lægger stor Vægt paa en efter hans Antagende almindelig langt gunstigere Sundhedstilstand i Födselsanstalter, der udelukkende ere bestemte til Jordemoderskoler, end i dem der benyttes til Lægeundervisning, maatte hans sidstnævnte Erfaringer dog have bragt ham paa Tanken om, at ichoröse Secreter fra levende Organismer i lige fuldt Maal maae forekomme i begge Slags Anstalter, og at fölgelig, naar Infectionen var saa let iværksættelig, som han antager, der navnlig i en saa stor Anstalt som Jordemoderafdelingen i Wien meget hyppigen, om ikke til hver Tid, maatte findes en eller anden Patient, der som Infectionskilde vilde kunne

være tilstrækkelig til at formindske eller udjævne den iøvrigt höist mærkelige Forskjel, der sees at finde Sted mellem begge Hospitalsafdelingernes sanitære Forhold.

Disse ere de Betragtninger, som have paatrængt sig mig i Anledning af Dr. Semelweis's meddelte Forsög, og dem jeg indtil videre kun kan önske opfattede som Motiver til det foreløbige Omdömme, at, saavidt de endnu foreligge, hans Anskuelser synes for uklare, hans Iagttagelser for flygtige, hans Erfaringer for usikre, til deraf at udlede videnskabelige Resultater.
